

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องประสิทธิผลของหน่วยงานประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในการให้ความรู้และทัศนคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน จังหวัด เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของการเพิ่มความรู้ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระหว่างหมู่บ้านที่มีการเผยแพร่ข่าวสารโดยหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ที่ใช้สื่อมวลชนผสม (Multi Mass Media) และหมู่บ้านที่เผยแพร่ข่าวสารโดยหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ที่ใช้สื่อมวลชนผสมผนวกสื่อบุคคล (Media Forum)

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระหว่างหมู่บ้านควบคุมที่ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ กับหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่โดยใช้สื่อมวลชนผสม (Multi Mass Media) และกับหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่โดยใช้สื่อมวลชนผสมผนวกสื่อบุคคล (Media Forum)

3. เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ การใช้เชื้อเพลิง จำนวนที่ดินที่ถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ ขนาดครอบครัว เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม เคยรับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และเคยได้รับการอบรมด้านต่างๆ กับระดับความรู้และทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยชาวบ้าน 3 หมู่บ้านจากอำเภอแม่แตง อำเภอจอมทอง และอำเภอดอยสะเก็ด ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนหมู่บ้านละประมาณ 50 คน รวมทั้งสิ้น 150 คน โดยให้หมู่บ้านในอำเภอแม่แตงเป็นกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ หมู่บ้านในอำเภอจอมทองเป็นกลุ่มทดลอง 1 ที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสม (Multi Mass Media) และหมู่บ้านในอำเภอดอยสะเก็ดเป็นกลุ่มทดลอง 2 ที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสมผนวกสื่อบุคคล (Media Forum) สำหรับผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 มีลักษณะโดยทั่วไปตามตัวแปรด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรม มีดังนี้

1.1 ด้านประชากร

ชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 จำนวนหมู่บ้านละ 50 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และมีจำนวนใกล้เคียงกัน แต่อายุของชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มแตกต่างกัน คือ ชาวบ้านในกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยกลางคน คือ อายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 38) ส่วนชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยหนุ่มสาว คือ มีอายุ 30 ปีลงมา (ร้อยละ 42) และชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 2 ส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างมาก คือ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 40 ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-ป.4) เกือบทั้งหมด นอกจากนั้นชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม เกือบทั้งหมดสมรสแล้วอยู่ด้วยกัน และส่วนใหญ่มียุวกิจในครอบครัวจำนวนตั้งแต่ 3-5 คนเหมือนกัน

1.2 ด้านเศรษฐกิจ

ชาวบ้านในกลุ่มควบคุมประมาณครึ่งหนึ่งที่มีรายได้เดือนละ 501-1,000 บาท รองลงมามีรายได้น้อย (ร้อยละ 26) ต่ำกว่าเดือนละ 500 บาท ส่วนชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 ส่วนใหญ่แล้วมีรายได้น้อย คือต่ำกว่าเดือนละ 500 บาท ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม มีเพียงส่วนน้อยที่มีรายได้ตั้งแต่ 2,000 บาทขึ้นไป นอกจากนั้นชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือทำนา และมีอาชีพรองคือรับจ้างเหมือนกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่ในกลุ่มควบคุมมีที่ดินที่ถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ ตั้งแต่ 3-10 ไร่ (ร้อยละ 42) รองลงมามีที่ดิน 1-2 ไร่ (ร้อยละ 36) ส่วนชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 ส่วนใหญ่มีที่ดินที่ถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ตั้งแต่ 1-2 ไร่เหมือนกัน คิดเป็นร้อยละ 54 และ 30 ตามลำดับ นอกจาก

นี้ยังพบว่าชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มมาใช้ถ่านและฟืนเป็นเชื้อเพลิงเกือบทั้งหมด มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้แก๊สและไฟฟ้า

1.3 ด้านสังคม

ชาวบ้านในกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 ส่วนใหญ่ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม ชาวบ้านที่เคยเป็น ส่วนใหญ่ทั้ง 3 กลุ่มเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด ชาวบ้านส่วนใหญ่ทั้ง 3 กลุ่ม เคยได้รับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากการดูโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ และชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม เมื่อรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แล้ว ได้นำข่าวสารเหล่านั้นไปถ่ายทอดหรือพูดคุยกับบุคคลอื่นเป็นส่วนใหญ่ และมีความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยชาวบ้านในกลุ่มควบคุมประมาณครึ่งหนึ่งมีความสนใจบ้าง ส่วนชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 ส่วนใหญ่มีความสนใจมากเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้ง 3 กลุ่มมีจำนวนน้อยมากที่ไม่สนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.4 ด้านพฤติกรรม

ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่ไม่เคยเลยที่จะพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ส่วนที่เคยพบปะพูดคุยกันนั้น ชาวบ้านในกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง 1 เคย นานๆ ครั้ง ร้อยละ 26 และ 32 ตามลำดับ สำหรับชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 2 เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้บ่อยๆ มีร้อยละ 32 ชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 ส่วนใหญ่ไม่เคยอบรมในโครงการต่างๆ (ร้อยละ 62) ส่วนที่ เคยอบรมนั้น ในกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่อบรมในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ ชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 ส่วนใหญ่อบรมในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ และ กองทุนเพื่อพัฒนาชาติไทย มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 25) สำหรับชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 2 ส่วนใหญ่เคยอบรมในโครงการไทยอาสาป้องกันชาติไทย (ทส.ปช.) และกองทุนเพื่อพัฒนาชาติไทย (กพช.) มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 20) นอกนั้นทั้ง 3 กลุ่มเคยอบรมในโครงการอื่นๆ บ้าง ซึ่งมีเพียงเล็กน้อย คือ อาสาป้องกันไฟป่า

ลูกเสือชาวบ้าน การอบรมเพื่อความมั่นคงภายใน คณะกรรมการปฏิบัติงานอาสาเพื่อพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.)

ส่วนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน 1 ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่มีระดับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น ภายหลังจากการเปิดรับการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการทดสอบระดับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พบว่าชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 มีระดับความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสมของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 2 มีระดับความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสมผนวกสื่อบุคคล ของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 001 แสดงถึงประสิทธิผลการเปลี่ยนแปลงในระดับความรู้ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่

สมมติฐาน 2 ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางที่ดีขึ้น ภายหลังจากได้รับการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการทดสอบการเปลี่ยนแปลงในระดับทัศนคติ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางที่ดีขึ้น หลังจากได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสมของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 2 มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางที่ดีขึ้น หลังจากได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสมผนวกสื่อบุคคลของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงถึงประสิทธิผลในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางที่ดีขึ้น ของหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่

สมมติฐาน 3 ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ที่ใช้สื่อมวลชนผสมผสานสื่อบุคคล (Media Forum) จะมีความรู้เพิ่มขึ้นและเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางที่ดีขึ้นมากกว่าหมู่บ้านที่ใช้สื่อมวลชนผสม (Multi Mass Media) อย่างเดียว

ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ที่ใช้สื่อมวลชนผสมผสานสื่อบุคคล (Media Forum) จะมีความรู้เพิ่มขึ้นและเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางที่ดีขึ้นมากกว่าหมู่บ้านที่ใช้สื่อมวลชนผสม (Multi Mass Media) อย่างเดียว พบว่า กลุ่มทดลอง 1 ที่ได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสม และกลุ่มทดลอง 2 ที่ได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสมผสานสื่อบุคคล ไม่มีความแตกต่างกันในระดับความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าแม้กลุ่มทดลอง 2 จะมีสื่อบุคคลคือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้อธิบายความรู้เพิ่มเติมเรื่องอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้น ก็ไม่ทำให้ระดับความรู้และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่างกับกลุ่มทดลอง 1 ที่ใช้สื่อมวลชนผสมเพียงอย่างเดียว

สมมติฐาน 4 ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่จะมีความรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติมากกว่าหมู่บ้านที่ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่

ผลการทดสอบความแตกต่างความรู้และทัศนคติของหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ และหมู่บ้านที่ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ พบว่า ระหว่างกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่กับกลุ่มทดลอง 1 ที่ได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสม และกับกลุ่มทดลอง 2 ที่ได้รับเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสมผสานสื่อบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 กลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 มีค่าเฉลี่ยหมวดความรู้และค่าเฉลี่ยของคะแนนหมวดทัศนคติมากกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับข่าวสารจากประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่

สมมติฐาน 5 เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ การไว้ชื่อเพลิง จำนวนที่ดินที่ถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ ขนาดครอบครัว เคยเป็นสมาชิกกลุ่มเคยรับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และเคยได้รับการอบรมด้านต่างๆ มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้และทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการทดสอบพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ จำนวนที่ดินที่ถือครอง เป็นกรรมสิทธิ์ ขนาดครอบครัว เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม เคยรับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และ เคยได้รับการอบรมด้านต่างๆ ไม่มี ความสัมพันธ์กับระดับความรู้และทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญ สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นการใช้เชื้อเพลิงในกลุ่มทดลอง 2 มีความสัมพันธ์ กับระดับทัศนคติในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ชาวบ้านที่ใช้ถ่านและฟืนมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ใน ททางลบ และการเคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 จะมีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติในทิศทางเดียวกันคือ ชาวบ้านที่เคยพบปะพูดคุย กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาก จะมีทัศนคติในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทาง บวกด้วย

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้ของหน่วยประชา- สัมพันธ์เคลื่อนที่ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการสอบถามความคิดเห็นพบว่า ชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 ที่ได้รับการ ประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่สื่อที่ให้ความรู้ ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าไม้ได้ดีที่สุดคือ วิทยุทัศน์ และในกลุ่มทดลอง 2 ที่ได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสมผนวก สื่อบุคคล มีความคิดเห็นว่สื่อที่ให้ควมเข้าใจมากที่สุดคือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้ และชาวบ้านส่วนใหญ่ในกลุ่มทดลอง 2 มีความคิดเห็นว่ การอธิบายของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมป่าไม้สามารถอธิบายได้เข้าใจดี ชาวบ้านทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ว่เนื้อหาที่นำมาประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในครั้งนี้เหมาะสมดีแล้ว ภาษาที่ใช้ในการ ประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่เข้าใจดี ส่วนเวลาที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ชาวบ้าน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่เหมาะสมดีแล้ว ชาวบ้านเกือบทั้งหมดต้องการให้มีการ ประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่อีก โดยคิดว่จะนำความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไป ใช้ในชีวิตประจำวันมาก และคิดว่จะนำความรู้ดังกล่าวไปเผยแพร่ให้กับญาติ พี่น้อง เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาอีกคือ บิดามารดา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาประสิทธิภาพของหน่วยงานประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในการให้ความรู้และทัศนคติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนในหมู่บ้านจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งปรากฏผลที่น่าสนใจ ดังจะนำมาอภิปรายตามลำดับดังนี้

ก. ลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างทดลอง

ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน เพศหญิงจึงมีหน้าที่เป็นแม่บ้าน และมีภาระที่จะต้องเลี้ยงดูบุตร เพศชายที่เป็นผู้ประกอบครัว จึงเข้ามารับฟังการเผยแพร่จากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่มากกว่าเพศหญิง ชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีอายุแตกต่างกัน กล่าวคือ ชาวบ้านในกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน คืออายุ 31-40 ปี กลุ่มทดลอง 1 ส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยหนุ่มสาว คืออายุ 30 ปีลงมา และกลุ่มทดลอง 2 ส่วนใหญ่จะมีอายุค่อนข้างมาก คือ 51 ปีขึ้นไป เพราะวันที่ไปเก็บข้อมูลของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง 2 ตรงกับช่วงที่ม้งงานประจำปีของจังหวัดเชียงใหม่ ชาวชนบทส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวงานประจำจังหวัดมาก ดังนั้นชาวบ้านซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มสาวจึงเข้ามารับฟังการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่ในกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง 2 น้อยกว่ากลุ่มทดลอง 1 ระดับการศึกษาของชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-ป.4) ซึ่งเป็นระดับการศึกษาของประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก และมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรองจึงมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอาชีพหลักด้วย ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงใช้ถ่านและฟืนเป็นเชื้อเพลิง และมีที่ดินที่ถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ไม่มากนัก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 1-2 ไร่ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาค่าจึงมักเข้าร่วมอบรมในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือเป็นส่วนใหญ่ ส่วนโครงการอาสาป้องกันไฟป่า ซึ่งเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จึงมีน้อยมาก และมีส่วนน้อยที่เคยเป็นสมาชิกกลุ่มอาสาป้องกันไฟป่า อาจเนื่องมาจากหมู่บ้านทั้ง 3 กลุ่มมีการเกิดไฟป่าบ่อย และกรมป่าไม้ก็ไม่มีโครงการอบรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในด้านอื่นๆ เลย ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงไม่เคยที่จะพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ หรืออาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ป่าไม้มีน้อย จึงทำให้ไม่ได้ใกล้ชิดกับ

กับชาวบ้าน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ให้ความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก อาจเป็นเพราะชาวบ้านเหล่านั้นส่วนใหญ่ใช้ถ่านและฟืนเป็นเชื้อเพลิง และต้องการทราบถึงระเบียบและกฎเกณฑ์ในการตัดไม้ให้ถูกต้อง ชาวบ้านเหล่านี้มีโอกาสดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาบ้างจากการดูโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีและนิยมดูโทรทัศน์กันเป็นส่วนมาก

ข. ความคิดเห็นต่อวิธีการเผยแพร่ความรู้

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในกลุ่มทดลอง 1 ที่ได้รับการเผยแพร่ข่าวสารแบบสื่อมวลชนผสม มีความคิดเห็นว่าสื่อที่ให้ความเข้าใจมากที่สุดคือวิทยุทัศน์ แต่กลุ่มทดลอง 2 ที่ได้รับการเผยแพร่ข่าวสารแบบสื่อมวลชนผสมผนวกสื่อบุคคล มีความคิดเห็นว่าสื่อที่ให้ความเข้าใจมากที่สุดคือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้ เนื่องจากเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ซักถามปัญหาข้อข้องใจต่างๆ จึงทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ได้ดีกว่าสื่ออื่น เพราะเป็นการสื่อสารแบบสองทิศทาง ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจได้ดีกว่าวิทยุทัศน์ ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของหลายท่าน เช่น Roger และ Svenning ที่ว่า "การหลั่งไหลของข่าวสารแบบสองทิศทางมีปฏิกิริยาตอบสนองจากผู้รับสารในระดับสูงกว่าการสื่อสารแบบทิศทางเดียว"¹ และงานวิจัยของกัลยา หวังวิศิษฐ์ ได้กล่าวไว้ว่า สื่อบุคคลมีส่วนช่วยในการตัดสินใจยอมรับมากที่สุด คือเจ้าหน้าที่เกษตรกร* และพรพิมล

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Everett M. Roger in association with Lynne Svenning,

Modernization Among Peasants: The impact of Communication.

(New York: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1969), p. 125.

² กัลยา หวังวิศิษฐ์, "การศึกษาพฤติกรรมกาเปิดรับสาร: การยอมรับวิธีการทำนาหว่านน้ำตามแผนใหม่ของเกษตรกร อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี," (วิทยานิพนธ์ปริณิญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 54.

วารดิลก ได้กล่าวถึงสื่อบุคคลว่า "เกษตรกรก็ยังไม่ให้ความเชื่อถือในเรื่องสื่อบุคคลมากกว่าสื่ออื่น เพราะสื่อบุคคลเป็นสื่อที่ใกล้ชิดมากที่สุด³ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Katz และ Lazarsfeld ที่ว่า "รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลในลักษณะที่เผชิญหน้าเป็นรูปแบบที่มีผลต่อการทำให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่จะยอมรับและปฏิบัติมากที่สุด"⁴ * สื่อที่นำมาใช้ในการเผยแพร่ครั้งนี้มีสไลด์ วิดีทัศน์ แผ่นพับ และ โบสเตอร์ ในกลุ่มทดลอง 1 และมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้อธิบายเพิ่มเติมในกลุ่มทดลอง 2 ทำให้ชาวบ้านทั้ง 2 หมู่บ้านมีความคิดเห็นว่าการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่มีความเข้าใจดี และเวลาที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์เหมาะสมดีแล้ว โดยจะนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้ญาติพี่น้อง บิดามารดา แสดงถึงประสิทธิผลในการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่ โดยใช้สื่อหลายชนิดทำให้มีความเข้าใจดี ซึ่งสอดคล้องกับ Joseph T. Klapper ได้กล่าวถึงการเปรียบเทียบการใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์กับสื่อที่ผู้รับสารได้ยิน ไม่ว่าจะเป็นการสนทนา การสอน หรือรับฟังจากเทปหรือวิทยุก็ตาม แม้ว่าสื่อแต่ละประเภทจะมีข้อเด่นข้อด้อยต่างกัน แต่เขาก็

³ พรพิมล วารดิลก, "พฤติกรรมรับข่าวสารที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกกาแพของเกษตรกร กิ่งอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 92.

Elihu Katz and Paul F. Lazarsfeld, *Personal Influence: The Part Played by people in the Flow of Mass Communication* (New York: The Free Press, A Division of Macmillan Publishing Co., 1955).

สรุปว่าการใช้สื่อทั้ง 2 วิธีประกอบกันจะเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด* และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสำนักงานวิจัยการศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยยูทาห์ที่วิจัยพบว่าการใช้สื่อหลายประเภทจะช่วยให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจ*

ค. ข้อมูลที่พบแสดงถึงข้อสนับสนุนคัดค้านด้านสมมติฐานต่างๆ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ที่กำหนดไว้ว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่มีระดับความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เพิ่มขึ้นหลังจากการเปิดรับการเผยแพร่ความรู้เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สมมติฐานที่ 2 ที่กำหนดไว้ว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่มี การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางที่ดีขึ้น หลังจากได้รับการเผยแพร่ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการวิเคราะห์พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ เพราะหลังจากมีการเผยแพร่ข่าวสารโดยหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่แบบสื่อมวลชนผสมในกลุ่มทดลอง 1 และสื่อมวลชนผสมผนวกสื่อบุคคลในกลุ่มทดลอง 2 แล้ว ต่างก็มีความรู้เพิ่มและเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางบวกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารของ Rogers ที่กล่าวถึงผลของการสื่อสารว่ามี 3 ประการคือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสาร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 มักเกิดต่อเนื่องกัน นั่นคือการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้มักจะตามมาด้วยการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ซึ่งจะตามด้วยการ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ Joseph T. Klapper, "The comparative Effects of the Various Media" in Wilbur Schramm, editor. *The Process and Effects of Mass Communication* (Urbana: University of Illinois Press, 1961), pp. 93-103.

⁶ Erwen P. Bettinghaus, *Persuasive Communication* (New York: Holt Rinehart and Winston, 1968), pp. 170-171.

เปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม*⁷

สมมติฐานที่ 3 กำหนดไว้ว่าชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ที่ใช้สื่อมวลชนผสมผนวกสื่อบุคคล (Media Forum) จะมีความรู้เพิ่มขึ้นและเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางที่ดีขึ้นมากกว่าหมู่บ้านที่ใช้สื่อมวลชนผสม (Multi Mass Media) อย่างเดียว ผลการวิจัยพบว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ อาจเนื่องมาจากสื่อมวลชนผสมที่ใช้ในกลุ่มทดลอง 1 คือ วิทยุทัศน์ สไลด์ แผ่นพับ และโปสเตอร์ เมื่อนำสื่อเหล่านี้มาใช้ร่วมกัน จึงมีเนื้อหาข้อมูลที่ครบถ้วนในการให้ความรู้กับชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 1 จึงทำให้ความรู้ที่เพิ่มขึ้น และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไม่แตกต่างจากกลุ่มทดลอง 2 ซึ่งใช้การเผยแพร่ข่าวสารแบบสื่อมวลชนผสมผนวกสื่อบุคคล การวัดประสิทธิผล (Posttest) ในระยะสั้น และระยะยาวหลังการ Pretest เพื่อทดสอบความคงอยู่ของความรู้หรือทัศนคติในระยะยาว อาจทำให้ผลที่ได้จากกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่มแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 กำหนดไว้ว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ จะมีความรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติมากกว่าหมู่บ้านที่ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ผลการวิเคราะห์พบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะชาวบ้านทั้ง 3 กลุ่มส่วนใหญ่ไม่เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และไม่เคยอบรมในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก่อน ถึงแม้จะทราบเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาบ้างจากการดูโทรทัศน์ แต่นั่นก็เป็นส่วนน้อย ดังนั้นกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 เมื่อได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ของสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่ จึงมีระดับความรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางบวก มากกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับการเผยแพร่ข่าวสารจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่

⁷

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อในด้านความรู้ ทักษะคิด ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของดวงใจ จตุรภัทร์⁸ ที่ว่า สื่อแต่ละชนิด ต่างก็มีอิทธิพลต่อความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของผู้รับสารมากน้อยแตกต่างกันไป และภาระณี ประถมบุรณ์ ได้กล่าวถึงประเด็นของสื่อว่า สื่อบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของเพื่อน ญาติ เพื่อนบ้าน เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการโน้มน้าวใจ หรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมายในการยอมรับหรือเปลี่ยนแปลงการกระทำ

การติดต่อสื่อสารการเผยแพร่ความคิดใหม่ นวัตกรรมใหม่ฯ ไปสู่เกษตรกรในชนบท โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีอาชีพหลักในการทำนา ควรตระหนักถึงการใช้สื่อให้เหมาะสมด้วย เช่น ไม่ควรใช้สื่ออย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะ ควรใช้สื่อหลายรูปแบบ ในเรื่องนี้ ดวงทิพย์ วรพันธุ์ ได้กล่าวว่า การใช้สื่อในการปลูกฝังโภชนศึกษา ย่อมมีผลต่อความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนด้านโภชนาการมากกว่าการใช้สื่อเพียงอย่างเดียว และการใช้สื่อในรูปแบบผสมผสาน (Integrated Media) มีผลต่อการปลูกฝังโภชนศึกษามากกว่าการใช้สื่อประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงประเภทเดียว^{8*}

สมมติฐานที่ 5 กำหนดว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ การใช้เชื้อเพลิง จำนวนที่ดินที่ถือครอง เป็นกรรมสิทธิ์ ขนาดครอบครัว เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม เคยรับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และเคยได้รับการอบรมด้านต่างๆ มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ และทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผลการวิเคราะห์พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ จำนวนที่ดินที่ถือครอง เป็นกรรมสิทธิ์ ขนาดครอบครัว เคยเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม เคยรับทราบเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และเคยได้รับการอบรมด้านต่างๆ ไม่มี

⁸ ดวงทิพย์ วรพันธุ์, "กลยุทธ์การใช้สื่อเพื่อปลูกฝังโภชนศึกษาแก่สตรีชนบท จังหวัดสุพรรณบุรี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 26.

ความสัมพันธ์กับระดับความรู้และทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการวิจัยที่ผ่านมายังไม่ได้ระบุชัดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านี้ และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษานี้ส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษา หรือระดับรายได้ไม่แตกต่างกันมากนัก (เพราะเป็นลักษณะของคนในหมู่บ้านชนบท) ชาวบ้านในกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม มีอาชีพทำนา จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มีตั้งแต่ 3-5 คน มีจำนวนที่ดินที่ถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่มีประมาณ 1-2 ไร่ สำหรับอายุของกลุ่มทดลอง 1 และกลุ่มทดลอง 2 จะแตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่ก็อยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ไม่มีการกระจายข้อมูล จึงไม่สามารถพบความสัมพันธ์ของตัวแปรดังกล่าวกับการมีความรู้และทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับที่แตกต่างกัน

ส่วนการใช้เชื้อเพลิงของชาวบ้านในกลุ่มทดลอง 2 ที่พบว่าชาวบ้านใช้ถ่านและฟืนมาก จะมีทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางลบนั้นคงเป็น เพราะชาวบ้านมีความจำเป็นต้องใช้ถ่านและฟืนในการหุงต้มอาหารประจำวัน จึงทำให้มีทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางลบ และสำหรับกลุ่มทดลอง 1 การใช้เชื้อเพลิงไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพราะกลุ่มทดลอง 1 เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98) ที่ใช้ถ่านและฟืน จึงทำให้ไม่มีความแตกต่างของข้อมูลเหมือนกับตัวแปรอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว และจากการศึกษาพบว่า การเคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ของกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางบวกแสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นสื่อบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของชาวบ้านในทางที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการศึกษพบว่า ชาวบ้านที่เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้บ่อยๆ มีทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางบวกมากกว่าชาวบ้านที่ไม่เคยพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จึงควรให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้มีโอกาสพบปะกับชาวบ้าน โดยการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่บ่อยๆ หรืออาจจะให้ชาวบ้านได้เข้ามารับการอบรมโครงการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น อาสาสมัครป้องกันและรักษาป่าไม้ อาสาสมัครป้องกันไฟป่า ฯลฯ

2. จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ใช้ถ่านและฟืนเป็นเชื้อเพลิง จะมีทัศนคติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในทางลบ ดังนั้นจึงควรเน้นให้ชาวบ้านเห็นโทษของการทำลายป่าไม้ หรือจัดให้มีป่าชุมชนบริเวณใกล้หมู่บ้านที่พบว่ามี การตัดไม้ทำลายป่ามาก (หรือส่งเสริมให้มีการใช้เชื้อเพลิงอื่นทดแทน)

3. เนื่องจากการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ทำได้ใกล้ชิดและสามารถทราบปัญหาและข้อสงสัยจากชาวบ้านได้โดยตรง ดังนั้นจึงควรขยายให้มีการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ทุกหมู่บ้าน ไม่เฉพาะหมู่บ้านที่เป็นเป้าหมายในโครงการ พสป. อย่างเดียว

4. ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ในโรงเรียนบ้าง เพราะการปลูกฝังเยาวชนให้เกิดความรู้สึกหวงแหนและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งที่ดี เด็กจะสามารถช่วยดูแลรักษาป่าไม้ในอนาคตต่อไป ถึงแม้กลุ่มนักเรียนจะไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการ พสป. นี้ก็ตาม

5. ควรปรับภาษาและเนื้อหาเอกสารของการประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้อ่านง่าย และทำความเข้าใจได้ง่ายที่สุด เพื่อความเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับ

6. ควรประสานงานนัดหมายกับผู้ใหญ่บ้านล่วงหน้าก่อน 1 อาทิตย์ ที่จะมี การประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ เพื่อให้ผู้ใหญ่นบ้านจะได้บอกให้ลูกบ้านทราบได้ทั่วถึง

7. ควรตั้งเป้าหมายหรือเกณฑ์ที่แน่นอนภายหลังการอบรมแล้ว ผู้เข้ารับการอบรมในโครงการจะต้องมีความรู้ในด้านอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างน้อยเพียงใด จะได้ประเมินผลภายหลังการอบรมได้จากการทดสอบความรู้ตามแบบทดสอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพแท้จริง

8. ควรคำนึงถึงประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือของผู้บรรยายก่อนการดำเนินการเผยแพร่ตามโครงการ โดยการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการใช้อุปกรณ์การสื่อสาร เพื่อให้ผู้บรรยายสามารถถ่ายทอดความรู้และชักจูงใจแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมากในทางการสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผล

9. จากการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมป่าไม้เป็นสื่อบุคคลที่สำคัญที่สุด วิธีการเผยแพร่จึงควรใช้เวลาในการเผยแพร่ด้วยสื่อบุคคลมากกว่าสื่อชนิดอื่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากชาวบ้านในจังหวัดเชียงใหม่เพียงจังหวัดเดียว การวิจัยจึงอยู่ในวงจำกัด ควรให้มีการวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้กับชาวบ้านในจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบกัน โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีอัตราการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าสูง
2. ควรศึกษาประสิทธิภาพของผู้ส่งสารและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้รับสาร ซึ่งเป็นตัวแปรควบคุมที่สำคัญในการวิจัยด้วย ทั้งนี้เพราะทักษะของผู้ส่งสารและความสามารถทางการรับรู้และจดจำ (Perception and Retention) ของผู้รับสารแตกต่างกัน ทำให้ประสิทธิผลของการถ่ายทอดและรับรู้ต่างกันไปด้วย
3. ควรศึกษาการใช้สื่อแต่ละประเภทที่มีอยู่ในโครงการโดยละเอียด คือศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อบุคคล สไลด์ วิดิทัศน์ แผ่นพับ และโปสเตอร์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพิจารณาจัดทำและปรับปรุงคุณภาพของสื่อให้สอดคล้องกับความสนใจ ความเข้าใจ และความต้องการ ตลอดจนทักษะของผู้รับได้ดีที่สุด
4. ควรควบคุมตัวแปรภายนอกหรือตัวแปรแทรกซ้อน (extraneous Variables) เช่น การเคยรับทราบเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากสื่ออื่นมาก่อน ซึ่งผู้วิจัยจะต้องควบคุมตัวแปรชนิดนี้ให้หมดไป เพื่อจะได้พบว่าตัวแปรตามเป็นผลมาจากตัวแปรอิสระอย่างแท้จริง
5. ควรมีการศึกษาโดยวัดประสิทธิผล (Posttest) ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว หลังจากการ Pretest เพื่อทดสอบความคงอยู่ของความรู้หรือทัศนคติในระยะยาว

ศูนย์วิจัยทรัพยากรป่าไม้
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย